

Què determina l'estratificació fonològica del lèxicó? El cas dels manlleus bisíl·labs amb concurrència de vocals mitjanes

Xevi Pujol i Molist
Universitat de Barcelona

RESUM

L'estudi dels manlleus ha donat lloc a un model teòric segons el qual el lèxicó dels parlants es concep com un conjunt d'estrats ordenats en funció del grau d'adaptació fonològica que tenen els manlleus pertanyents a cada estrat (Itô & Mester 1999, Smith 2018; Cabré 2009a, Pons-Moll 2019). Cadascun d'aquests estrats inclou tots els anteriors, de manera que es configura una estructura jeràrquica nucli-perifèria en què els manlleus sense adaptar es troben a l'estrat més superficial del lèxicó, els que estan totalment adaptats es troben a l'estrat més nuclear, el del lèxic natiu, i la resta estan entremig, situats en estrats més o menys nuclears dependent de si estan més o menys nativitzats fonològicament.

La conjuminació d'un seguit de deduccions al voltant del concepte d'*identificabilitat* d'un manlleu (fetes a partir d'estudis experimentals nostres) amb el model de lèxicó estratificat ens ha portat a formular la hipòtesi h_1 :

El que determina l'ordre dels estrats del lèxicó és, en general, la *identificabilitat* de cada manlleu, la qual, des del punt de vista fonològic, es tradueix en els següents factors:

- i) La preservació de trets en els segments més prominents.
- ii) La preservació de trets en els segments de més a l'esquerra del mot (primera síl·laba).
- iii) La preservació de trets en els mots amb menys segments.

Així, les estructures que s'adaptaran abans (en capes més superficials) són les que estan relacionades amb els segments menys prominents del manlleu, i les que estiguin menys a l'esquerra, i l'adaptació serà major en manlleus més llargs. Per exemple, en el cas del manlleu del castellà *cruce*, els segments susceptibles de ser adaptats en català són la vocal posttònica i la fricativa interdental, [θ]. D'aquests dos segments, el més prominent és la vocal i, per tant, hauria de ser el darrer en adaptar-se: efectivament, el fet que tinguem les possibles formes ['kruθe] (no nativitzada), ['kruze] i ['kruzə] (totalment nativitzada) però mai la forma ['kruθə] confirma que l'ordre dels estrats del lèxicó, en aquest cas, és el que preveu h_1 .

Una segona hipòtesi que formulem, h_2 , diu el següent:

L'estrat més nuclear fins al qual es pot trobar la pronúncia d'un manlleu està determinat igualment per la *identificabilitat* d'aquest manlleu.

En aquest cas, seran determinants factors com el nombre de segments del manlleu, si aquests són més freqüents o menys, o com estan distribuïts.

h_1 i h_2 es comprovaran mitjançant un experiment de judicis de naturalitat aplicat a un grup d'informants. Els manlleus triats per a l'experiment són manlleus bisíl·labs plans i aguts amb concurrència de vocals mitjanes, com *berpes*, *pesto*, *Borgen*, *Oslo*, *Nestlé*, *detox*, *Monet* o *Popov*. Un resultat esperat és, per exemple, que per al manlleu *pesto* (/pesto/) els informants jutgin com a més natural fer $p[é]st[u]$ que $p[é]st[o]$ per tal com és preferible la preservació de trets a la vocal més prominent i que està a la primera síl·laba (la vocal tònica, en aquest cas, compleix totes dues condicions). Poder provar o desmentir aquestes hipòtesis, d'altra banda, pot ajudar a fer llum en el fet que adaptacions més antigues no sempre han tendit a la màxima nativització (cf. *estr[é]n[u]*, *ab[ó]n[u]* vs. *m[o]t[u]*, *p[o]lv[u]*) i a determinar millor l'evolució de la gramàtica dels parlants al llarg del temps.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bonet, Eulàlia, Maria-Rosa Lloret i Joan Mascaró (2007). Domain and directionality in Catalan ATR harmony, pòster presentat al *workshop* Harmony in the languages of the Mediterranean, dins el marc de la 4th Old World Conference on Phonology, Rodes.

Cabré, Teresa (2002/2008). Altres sistemes de formació de mots, dins Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (dirs.), vol.1, Fonètica i fonologia, cap. 9.

Cabré, Teresa (2009a). Vowel reduction and vowel harmony in Eastern Catalan loanword phonology, dins Vigário, Frota i Freitas (eds.), *Interactions in Phonetics and Phonology*, Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins.

Cabré, Teresa (2009b). *El sistema vocàlic del català central i l'adaptació de manlleus*, manuscrit disponible a través de la següent URL:
<http://filcat.uab.cat/clt/publicacions/reports/pdf/GGT-07-15.pdf>.

Holden, Kyril (1976). Assimilation Rates of Borrowings and Phonological Productivity, dins *Language*, 52(1), 131-147. <https://doi.org/10.2307/413213>.

Itô, Junko, i Armin Mester (1999). The phonological lexicon, versió revisada per aparèixer com a capítol dins TSUJIMURA (ed.), *A Handbook of Japanese Linguistics*, Oxford: Blackwell.

Lloret, Maria-Rosa, i Jesús Jiménez (2008). Marcatge posicional i prominència en el vocalisme àton, *Caplletra* 45, pp. 55-91, València i Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Mascaró, Joan (2002/2008). El sistema vocàlic. Reducció vocàlica, dins Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (dirs.), vol.1, Fonètica i fonologia, cap. 2.

Mascaró, Joan (2011). Efectes accentuals i sil·làbics sobre la distribució de les vocals mitjanes en català central, dins Lloret i Pons-Moll (eds.), *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català; volum d'homenatge a Max W. Wheeler*, Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Mascaró, Joan (2015). Regularitat i excepcions en fonologia: les reduccions vocàliques, dins Lloret, Pons-Moll, Bosch-Roura (eds.), *Clàssics d'ahir i d'avui en la gramàtica del català*, Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Pons-Moll, Clàudia (2013). (Des)obediències de la reducció vocàlica en el català de Mallorca, dins *Caplletra* 55, pp. 49-85, València i Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Pons-Moll, Clàudia, Francesc Torres-Tamarit i Vlad Martin-Diaconescu (2019). Catalan (im)possible nativizations in the light of Weighted Scalar Constraints, *27th Manchester Phonology Meeting*, Manchester: Manchester University.

Smith, Jennifer S. (2018). Stratified faithfulness in harmonic grammar and emergent core-periphery structure, dins Bennett et al. (eds.), *Hana-bana: A festschrift for Junko Ito and Armin Mester*, Santa Cruz: UCSC Linguistics.

Solà, Joan, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (dirs.) (2002/2008), *Gramàtica del català contemporani*, 3 vols., Barcelona: Empúries.

Wheeler, Max (2005), *The phonology of Catalan*, Oxford: Oxford University Press.